

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	-	בראשית	(22x3)	-	66	נקודות
חלק ב	-	ישעיה (מצומצם)	(20x1)	-	20	נקודות
חלק ג	-	ישעיה (מורחב), רות, יונה ותהלים	(14x1)	-	14	נקודות
	-	סך הכול		-	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

ענו על שלוש מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 22 נקודות).

חלק א – בראשית

1. פרקים ב'–ג'

- א. עיינו בפרק ב', פסוק כ"ה – פרק ג', פסוק י"ב.
- (1) מה הן שתי המשמעויות של השורש ע-ר-ם המופיע כמה פעמים בפסוקים אלה? הביאו ראיה מן הפסוקים לאחת מן המשמעויות, והסבירו את הראיה שהבאתם.
- (2) עיינו בפרק ג', פסוק ז'. הסבירו מדוע אין לפרש שהביטוי "וּתְפַקְחָנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם" מתאר שינוי פיזי בלבד. על פי מה שלמדתם, הסבירו את הביטוי "וּתְפַקְחָנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם".
(9 נקודות)
- ב. לפניכם מילים המצוטטות מן הדרשיח שבין ה' לאדם בפרק ג', פסוקים ט'–י"ב.
- (1) "אֵיפָה" (פסוק ט'). על פי פירוש שלמדתם, מהי השאלה המתעוררת על דברי ה'?
- כתבו דוגמה נוספת מספר בראשית לקושי דומה (אין צורך לצטט מן הכתוב).
- (2) "אֲשֶׁר נְתַתָּה עִמָּדִי" (פסוק י"ב). הסבירו את הטענה של אדם הראשון כלפי ה'.
על פי פירוש שלמדתם, מהי הביקורת על טענה זו של אדם הראשון?
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפרק ג', פסוקים ט"ז–כ"א ובפירושו של רבנו בחיי.
- רבנו בחיי (לפסוק כ"א): " וילבישם' - ראוי היה שיאמר כותנות עור ללבוש, כעניין שכתוב 'ובגד ללבוש' (בראשית, פרק כ"ח, פסוק כ'). אבל על דרך הפשט רצה לייחס פעולת ההלבשה אליו יתברך להורות על אהבתו וחמלתו על יצוריו, שאף על פי שחטאו - לא זז מחבבן [מלחבב אותם], והוא בעצמו השתדל בתיקונם ובגמילות חסדים".
- (1) על פי רבנו בחיי, כיצד פסוק כ"א היה אמור להיות מנוסח? הסבירו כיצד הנאמר בפרק כ"ח, פסוק כ' מבסס טענה זו.
- (2) מה רבנו בחיי לומד מן הניסוח של פסוק כ"א כפי שהוא בתורה?
(5 נקודות)

2. פרק ט"ו

- א. עיינו בפסוקים ז'–כ"א.
- (1) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" (פסוק ז').
יש הטוענים כי יש דמיון בין ברית בין הבתרים לבין מעמד הר סיני. על פי מה שלמדתם, בססו טענה זו על לשון הכתוב, והסבירו את הדמיון בין שני האירועים.
- (2) בפסוק ז' מבטיח ה' לאברהם את הארץ. על פי דברי אברהם בפסוק ח', מהו היחס של אברהם להבטחה זו?
(9 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ח'–כ"א.
- רש"י (לפסוק י'): "ודרך כורתתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה".
צטטו מפסוקים אלה תיאור של פעולה המבטאת את כריתת הברית מצד ה'.
הסבירו כיצד כריתת ברית בין הבתרים היא המענה על שאלתו של אברהם שבפסוק ח'.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בתהלים, מזמור ק"ה, פסוקים ח'–י"א.
- (1) יש פרשנים המסבירים כי פסוקים אלה רומזים לברית בין הבתרים. הביאו שתי הוכחות מלשון הפסוקים לפרשנות זו.
- (2) רד"ק (לפסוק י'): " ויעמידה ליעקב' - אותה הברית ואותה השבועה העמידה ליעקב לחק ולישראל ברית עולם, כי על זרע המיוחד הייתה הברית והשבועה, לא על עשׂו".
על פי רד"ק, פסוק י' בתהלים מפרש את הבטחת ה' לאברהם שבספר בראשית. מהו הפירוש להבטחה על פי פסוק זה, ואיזה פירוש הוא שולל?
(5 נקודות)

3. פרק כ"ב

- א. (1) עיינו בפרק י"ח, פסוקים א'–ח' ובפרק כ"ב, פסוקים א'–ג'.
מה המשותף לתיאור פעולותיו של אברהם בשני הפרקים, ומה אפשר ללמוד על אברהם מתיאורים אלה?
(2) יש פרשנים הטוענים שיצחק השתתף ברצון בקיום הצייווי של ה'. הביאו ראיה לפרשנות זו מן הכתוב בפרק כ"ב.
(9 נקודות)
- ב. עיינו בפרק כ"ב, פסוקים ט"ו–י"ח.
רמב"ן (לפסוק ט"ז): "יען אשר עשית את הדבר הזה" – גם מתחילה הבטיחו כי ירבה את זרעו ככוכבי השמיים וכעפר הארץ, אבל עתה הוסיף לו "יען אשר עשית המעשה הגדול הזה", שנשבע בשמו הגדול, ושיירש זרעו את שער אויביו. והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלמה בגאולה העתידה לנו".
(1) כתבו מראה מקום נוסף בספר בראשית (מלבד פרק כ"ב) שבו ה' מבטיח לאברהם שיהיה לו זרע רב. ציינו את הפרק ואת הפסוק.
(2) הסבירו כיצד למד רמב"ן שהבטחה שבפסוקים אלה היא "הבטחה שלמה בגאולה העתידה לנו".
(8 נקודות)
- ג. עיינו ב**במדבר**, פרק כ"ב, פסוקים א'–כ"ב.
(1) כתבו שתי נקודות דמיון בין תיאור ההכנות שאברהם עושה בדרכו לעקדה לבין תיאור ההכנות שבלעם עושה בדרכו לקלל את ישראל.
(2) חז"ל אמרו על אברהם: "אהבה מקלקלת את השורה", ועל בלעם: "שנאה מקלקלת את השורה". הסבירו את דברי חז"ל על בלעם. בתשובתכם הסבירו את הביטוי "מקלקלת את השורה".
(5 נקודות)

4. פרק ל"ג

- א. (1) עיינו בפסוקים א'–י"א.
מן הכתוב עולה כי יש הבדל בין היחס של יעקב כלפי עֵשָׂו לבין היחס של עֵשָׂו כלפי יעקב.
כתבו מהו יחסו של כל אחד מן האחים כלפי האחר, והביאו מן הפסוקים ראיה אחת ליחס של כל אחד מהם כלפי אחיו.
(2) עיינו בפסוקים י"ב–ט"ו.
בפסוקים אלה עֵשָׂו מציע ליעקב שתי הצעות. כתבו מה הן שתי הצעות. בנוגע לכל אחת מהן, כתבו מהי תשובתו של יעקב, ומהו הנימוק לתשובתו.
(9 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפרק ל"ג, פסוקים י"ח–כ' ובפרק י"ב, פסוקים ו'–ז'.
על פי מה שלמדתם, כתבו שתי נקודות דמיון בין מעשי יעקב לבין מעשי אברהם. לדעתכם, מה אפשר ללמוד מדמיון זה על יעקב?
(2) עיינו בפסוק י"ח.
רש"י (לפסוק י"ח): "שלם - שלם בגופו... שלם בממונו".
באיזה אירוע נפגע יעקב בגופו ובאיזה אירוע הוא נפגע בממונו? מה רש"י לומד מלשון הכתוב "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁכָם"?
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוקים ו'–ז'.
מדרש שכל טוב: "ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו" – בשפחות ובלאה הקדים האימהות לילדים וכאן הקדים יוסף לרחל, אמר יעקב: רשע זה עינו רעה, שלא יביט רחל שהיא יפת תואר ויגזלנה, לפיכך נתן את יוסף לפני אימו וכיסה אותה בקומתו – שלא יסתכל בה".
(1) הסבירו כיצד הסיק המדרש שיוסף הסתיר את רחל.
(2) על פי המדרש, ממה חשש יעקב? הביאו דוגמה מספר בראשית שבה מתואר חשש דומה לזה של יעקב.
(5 נקודות)

5. פרק ל"ז

א. (1) עיינו בפסוקים ו'–י"א.

יוסף מתאר לבני משפחתו שני חלומות שחלם. כתבו נקודת דמיון אחת בין החלומות, ושני הבדלים ביניהם.

ב. (2) כיצד השפיעו חלומותיו של יוסף על היחס של האחים כלפיו? כתבו שני ציטוטים מפסוקים ט'–כ' המבססים את תשובתכם.

(9 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים י'–י"א.

א. (1) "הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחות לך ארצה" (פסוק י').

על פי פירוש שלמדתם, הסבירו את טענתו של יעקב כלפי דברי יוסף.

ב. (2) על פי פירוש שלמדתם, מה חשב יעקב בליבו על החלומות? מדוע לא השמיע יעקב את מחשבותיו באוזני האחים? (8 נקודות)

ג. בפרק מ"א מתוארים שני חלומות שחלם פרעה, והפתרון של יוסף לחלומות אלה.

א. (1) עיינו בפסוק ל"ב, והסבירו את שני החלקים של הפתרון של יוסף ל"השנות החלום אל פרעה פעמים".

ב. (2) איזה מבין שני החלקים עתיד להתגשם בהמשך הסיפור בנוגע לחלומותיו של יוסף, ואיזה מהם לא יתגשם? נמקו את תשובתכם.

(5 נקודות)

שימו לב: שאלה 6 מיועדת לתלמידים שלמדו את פרקי אברהם במסגרת תוכנית "בראשית רוחב".

6. פרק י"ח

עיינו בפרק י"ח, פסוקים י"ז–י"ט.

א. (1) על פי פסוקים אלה, הסבירו מדוע החליט ה' לשתף את אברהם בדינה של סדום. ציינו שתי סיבות.

ב. (2) כתבו מידה טובה של אברהם שבאה לידי ביטוי בדיון שלו עם ה' בנוגע לעונשה של סדום.

הציגו סיפור נוסף מספר בראשית שבו באה לידי ביטוי מידה טובה זו של אברהם. הסבירו את תשובתכם.

(9 נקודות)

ג. ב. "כִּי יִדְעֶתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו" (פסוק י"ט).

עיינו שניים מן המקרים שבהם בני ביתו של אברהם משתתפים איתו בקיום מצווה. תארו את המקרים בקצרה, ובססו את דבריכם על הפסוקים. (8 נקודות)

ג. "בשורתו של אברהם אבינו היא כי יש... דין [משפט] מחד גיסא, ועולם מלא של חסד [צדקה] שבין אדם לחברו

מאידך גיסא". (הרב יובל שרלו, לעשות צדקה ומשפט, פרשת וירא, אתר כיפה 1/1/2003).

הציגו דוגמה נוספת מתוך פרקי אברהם (ולא מפרק י"ח) לדרך המשפט של אברהם.

הסבירו במה באה לידי ביטוי דרך המשפט של אברהם בדוגמה שהצגתם. (5 נקודות)

חלק ב – ישעיה

ענו על אחת מן השאלות 7-8 (20 נקודות).

7. פרק א'

- א. עיינו בפסוקים י'-י"ז.
- (1) על פי פסוקים אלה, כתבו בלשונכם שלוש מצוות שהעם מקיים. מה משותף למצוות שהעם מקיים?
 (2) על פי פסוקים אלה, מהי הביקורת של ה' על קיום המצוות של העם? בססו את תשובתכם על הכתוב.
 (8 נקודות)
- ב. (1) "כִּסְפָּף הָיָה לְסִיגִים סָבָאךָ מֵהוּל בְּמִים" (פסוק כ"ב). בפסוק זה מתוארות שתי דוגמאות לחטא. מהו החטא שהנביא מתייחס אליו בפסוק זה? הסבירו את שתי הדוגמאות לחטא זה.
 (2) הסבירו את הדימוי "וְאֶצְרֹף כְּבֹר סִיגִין" המופיע בפסוק כ"ה.
 (7 נקודות)
- ג. עיינו בתהלים, מזמור נ"א, פסוקים י"ח-י"ט.
- (1) מהו העיקרון המשותף העולה מן הביקורת בישעיה, פרק א' ומן הפסוקים מתהלים?
 (2) אלשיך (לפסוק י"ח): "יאמר כי הנה הזבח שאדם מביא אין עיקרו שור או שה, רק מה שהאדם נכנע על ידי כן, בהעלות על ליבו שֶׁכַּל הנעשה בבעל חי ההוא - היה ראוי להיעשות בו... ואם יצויר [ש]יישבר רוח האדם בלי קורבן... כשיעור מה שנשבר על ידי זבח, לא היה חפץ הוא יתברך יותר מזה וימחול לו השם".
 על פי אלשיך, כיצד הבאת הקורבן מעוררת את האדם לחשבון נפש? ציינו מקרה שלדעתו החטא יכול אף על פי שהאדם לא הביא קורבן.
 (5 נקודות)

8. פרק נ"ח

- א. (1) עיינו בפסוקים א'-ה'.
- צטטו שאלה שהעם שואל את ה', והסבירו שאלה זו.
 (2) צטטו שאלה שה' שואל את העם, והסבירו שאלה זו.
 (3) הסבירו כיצד שאלת ה' היא תשובה על שאלת העם.
 (8 נקודות)
- ב. (1) על פי פירוש שלמדתם, הדרישה מן העם בפסוקים י'-י"ב גבוהה יותר מן הדרישה בפסוקים ו'-ט'.
- הביאו ראיה לכך.
 (2) על פי פירוש שלמדתם, השכר המובטח לעם בפסוקים י'-י"ב גדול יותר מן השכר המובטח לו בפסוקים ו'-ט'.
- הביאו ראיה לכך.
 (7 נקודות)
- ג. רד"ק (לפסוק ז'): "ומבשרך לא תתעלם" - להאכיל הרעב ולכסות הערום הוא חיוב לכל ישראל, אבל למי שהוא קרובו הוא חייב יותר מזה. ואם יראה אותו שהוא עני - לא יעלים עיניו ממנו עד שיצטרך לשאול מחייתו, אלא חייב להלוות לו ולפתוח לפניו דרכים שירוויח בהם".
- אברבנאל (לפסוק ז'): "ביאר עוד שגם שיתחבר עם הצום מעשה הצדקה, שיפרוס לרעב לחמו ועניים מרודים יביא לביתו, וכי יהיה אחד מהם ערום יכסהו כאילו היה בשרו וקרובו, שעל זה אמר 'ומבשרך לא תתעלם'".
- (1) על פי כל אחד מן הפרשנים, הסבירו את הציווי "ומבשרך לא תתעלם".
 (2) על פי פירוש אברבנאל, הסבירו מדוע הכתוב מכנה אדם זה בכינוי "בשרך".
 (5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, רות, יונה ותהלים (14 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 9-12 (14 נקודות).

9. ישעיה, פרק י'

א. עיינו בפסוקים ט'–י"א.

(1) ישעיהו מצטט בנבואתו את דבריו של מלך אשור בנוגע לכמה מקומות.

מה המשותף למקומות שמלך אשור מזכיר, ולשם מה הזכיר מקומות אלה?

(2) עיינו בפסוק ט"ו.

הסבירו אחד מן הדימויים שבפסוק, וכתבו מהו המסר המשותף לכל הדימויים שבפסוק זה.

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ל"ג–ל"ד.

(1) הסבירו את הדימוי שבפסוקים אלה.

(2) על פי פירוש שלמדתם, כתבו לאיזה מאורע היסטורי רומזים פסוקים אלה.

(3) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הניגוד בין הדימוי שבפסוקים ל"ג–ל"ד לבין הדימוי שבפרק י"א, פסוק א'.

(7 נקודות)

10. רות

א. (1) עיינו בפרק ב'.

מהו היחס של בעז כלפי רות? צטטו ביטוי אחד מן הפסוקים המעיד על יחס זה.

(2) צטטו מפרק ב' דוגמה שבה היחס של אחת הדמויות שבפרק כלפי רות שונה מיחסו של בעז כלפיה.

(3) עיינו בפרק ד'.

מהו היחס של אנשי בית לחם כלפי רות בפרק זה? צטטו ביטוי המדגים יחס זה.

(10 נקודות)

ב. "אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי כִּי נַחֲמֶנִּי" (פרק ב', פסוק י"ג).

ילקוט שמעוני, פסקה תר"ג: "מה נחמה ניחמה? אמר לה עתידה את לעלות לגדולה".

על פי המדרש, מהי הנחמה שניחם בעז את רות? הביאו ראיה להתגשמות של נחמה זו מפסוקי המגילה.

הציעו הסבר אפשרי נוסף לנחמה שמצאה רות בדברי בעז. (4 נקודות)

11. יונה

א. (1) בספר יונה מתוארות שתי קבוצות של אנשים שעברו שינוי. כתבו מי הן שתי הקבוצות, ובעקבות מה כל אחת מהן עברה שינוי.

(2) לדעתכם, איזו קבוצה עברה שינוי גדול יותר? נמקו את תשובתכם.

(7 נקודות)

ב. (1) בפרק ג' יונה מבצע את השליחות שהטיל עליו ה'.

האם יונה מבצע שליחות זו בלב שלם? הביאו מפרק ד' ראיה לתשובתכם.

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע יחסו של יונה לשליחות שהטיל עליו ה' היה כפי שכתבתם.

(7 נקודות)

12. א. תהלים, מזמור ק"ל

בפסוקים ג'-ד' מחבר המזמור מתאר את היחס של ה' לחטאים ולחוטאים.

(1) על פי פסוקים אלה, איזה יחס של ה' לחוטאים המחבר מציע לשלול, ומדוע הוא מציע לשלול יחס זה?

(2) על פי פסוקים אלה, מהו היחס הרצוי של ה' לחוטאים, ומדוע יחס זה רצוי?

(7 נקודות)

ב. (1) בלשון המזמור יש מעבר מדיבור על יחיד (בפסוקים א'-ו') לדיבור על הרבים (בפסוקים ז'-ח').

כיצד מעבר זה משפיע על יחסו של המתפלל אל ה'? בססו את תשובתכם על הכתוב.

(2) רד"ק (לפסוק ז'): "ואם תאמר איך יפדה אותי [יוציא אותי מן הגלות] ואני מלא עוון? הוא יפדה את ישראל מכל

עוונותיו. מתחילה יפדה אותו מעוונותיו, כלומר, שיסלח לו עוונותיו שעברו, ויתן בליבם לשוב אליו בכל לבבם,

ואחר כך ישוב שבותם."

על פי רד"ק, הסבירו את התהליך המתואר בפסוקים ז'-ח'.

(7 נקודות)

בהצלחה!